

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

¹Ibraimov Xolboy Ibragimovich.,
²Ibragimov A'lamjon Amrilloevich

¹pedagogika fanlari doktori, akademik,
Qori Niyoziy nomli Tarbiya pedagogikasi milliy instituti direktori
²pedagogika fanlari doktori, dotsent, Samarqand viloyati pedagogik mahorat markazi
alamjonibragimov@gmail.com Telefon: +99899-074-11-91
ORCID: 0009-0002-2857-3129

“MALAKA OSHIRISH YO‘L XARITASI” TEXNOLOGIYASI – O‘QITUVCHINI KASBIY RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘qituvchi ta’limini individuallashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari, uning individual ta’lim trayektoriyasini loyihalashda innovatsion yondashuv sifatida malaka oshirish yo‘l xaritasini tuzish va amalga oshirish texnologiyasi imkoniyatlari yoritilgan. Jumladan, malaka oshirish yo‘l xaritasining qo‘llanilishi, afzalliklari va tuzilmasi keltirilgan.

Kalit so‘zlar: individuallashtirish, individual ta’lim trayektoriyasi, loyihalash, yo‘l xaritasi, malaka oshirish yo‘l xaritasi, tuzilmasi.

Ибраимов Холбой Ибрагимович,
доктор педагогических наук, академик,
директор национального института
педагогике Воспитании имени Кори Ниёзи

Ибрагимов Аъламжон Амриллоевич
доктор педагогических наук, доцент,
Центр педагогического мастерства
Самаркандской области

alamjonibragimov@gmail.com

Телефон: +99899-074-11-91

ORCID: 0009-0002-2857-3129

ТЕХНОЛОГИЯ “ДОРОЖНАЯ КАРТА ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ” – КАК ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГА

Аннотация. В данной статье освещены особенности индивидуализации педагогического образования, возможности разработки и реализации дорожной карты профессионального развития как инновационного подхода в проектировании индивидуальной образовательной траектории. В частности, представлены применение, преимущества и структура дорожной карты повышения квалификации.

Ключевые слова: индивидуализация, индивидуальная траектория обучения, проектирование, дорожная карта, дорожная карта повышения квалификации, структура.

**Kholboy Ibragimovich Ibraimov,
Doctor of Pedagogical Sciences, Academician,
Director of the Qori Niyoziy National Institute
of Education and Pedagogy.**

**Alamjon Ibragimov,
DSc, Professor
Center of Pedagogical Skills of Samarkand Region
alamjonibragimov@gmail.com
Telephone: +99899-074-11-91
ORCID: 0009-0002-2857-3129**

“PROFESSIONAL DEVELOPMENT ROADMAP” – TECHNOLOGY AS A FACTOR IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A TEACHER

Annotation. This article highlights the specific features of individualizing teacher education and explores the possibilities of developing and implementing a professional development roadmap as an innovative approach to designing individual education trajectories. The article specifically presents the training road map’s application, advantages and structure.

Keywords: individualization, individual learning trajectory, design, road map, training road map, structure.

KIRISH. Pedagogning malaka oshirishini rejalashtirishning innovatsion qurilmalarini yaratish va tatbiq qilish tizimni boshqarishning moslashuvchanligini kafolatlash, mumkin qadar individuallashtirish, ta'lim tizimi va subyektlariga qo'yiladigan talablarning o'zgaruvchanligiga tezkor va adekvat munosabat bildirish, uning shaxsiy potensialini to'lig'icha safarbar qilish, maqsadga erisha olmaslik hamda vazifalarni bajara olmaslik darajasini mumkin qadar pasaytirish, doimiy tahlil va nazorat qilib borish, umumiy holda o'qituvchining kasbiy rivojlanish individual ta'lim trayektoriyasini amalga oshirish jarayonini takomillashtirishga sharoit hozirlaydi.

Malaka oshirish ta'limini individuallashtirish maktab o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ehtiyojiga ko'ra o'quv modullari va o'zlashtirishini nazorat qilish usullarini tanlash jarayonida faol ishtirokini nazarda tutadi. Zamonaviy ta'lim paradigmalarning muhim jihatlaridan biri nazariy materiallarning amaliyot ko'rgazmaliligi bilan o'zaro aloqadorligi va o'zaro bir-birini to'ldirishi asosida belgilanadi. Bunday sharoitlarda pedagoglarning kasbiy mahoratini takomillashtirishga mas'ul tuzilmalar tegishli ta'lim dasturlari va zaruriy taomillarni samarali joriy qilishlari uchun o'quv mazmunining variativligini ta'minlashi hamda ularni amalga oshirishning turli shakllarini taklif etish imkoniyatiga ega bo'lishlari talab etiladi.

MAVZUGA DOIR ILMIY ADABIYOTLAR TAHLILI. Yuqorida keltirilgan fikrlar hamda mavzuga oid ilmiy adabiyotlar [1, 78-b.; 3, 184-b.; 5, 83-84-b.; 6, 92-b.] tahlili *malaka oshirish ta'limini individuallashtirish* deganda, o'qituvchilarning potensial imkoniyatlarini rivojlantirishni, individual xususiyatlari, ehtiyojlari va motivlarini inobatga oladigan, shaxsiy va kasbiy sifatlarini takomillashtirishga yo'naltirilgan hamda o'z oldiga qo'ygan ta'limiy maqsad hamda vazifalari asosida individual ta'lim trayektoriyasini qurishga sharoit yaratiladigan tabaqalashtirilgan ta'lim jarayoni sifatida tushunishimizga imkon yaratdi.

Demak, malaka oshirish ta'limi jarayonini individuallashtirish tobora dolzarblashib borar ekan, uning samarali yechimlaridan biri har bir o'qituvchiga individual ta'lim trayektoriyasini qurishga sharoit yaratishdan iborat bo'ladi. *Individual ta'lim trayektoriyasi* – o'qituvchining ta'lim jarayonida shaxsiy potensialini amalga oshirishi, kasbiy takomillashuvi, o'z mavqeyini belgilashi va o'zini namoyon qilishiga doir belgilagan, anglangan va tajribalariga asoslangan o'ziga xos alohida harakat yo'lini ifoda etadi.

Shu o'rinda yana bir muhim jihatga e'tibor qaratish joiz. O'qituvchi kasbiy rivojlanishini individuallashtirishda uning loyihalash ko'nikmasiga ega bo'lishi alohida ahamiyatga ega, chunki loyihalash orqali o'z faoliyatini rejalashtirish, maqsad hamda vazifalarini qo'yish va natijalarini bashorat qila olish, uzluksiz malaka

oshirishining shakli va mazmunini belgilash hamda tanlashiga erishishi mumkin bo‘ladi.

Loyihalash pedagogik jarayonni tashkil etish va uning muvaffaqiyatli kechishini ta’minlovchi muhim shartlardan biridir. Pedagogik jarayonni loyihalashda pedagogik faoliyat mazmunini tahlil qilish, natijalarni oldindan ko‘ra bilish, rejalashtirilgan faoliyatni amalga oshirish loyihasini yaratish kabi vazifalar bajariladi. Bu bosqichda o‘qituvchining mustaqil, shu bilan birga hamkorlikda o‘quv jarayonining mazmuni, vositalarini belgilash asosida loyihalashtirilgan faoliyati yetakchi o‘rin tutadi [7; 106-b.].

O‘qituvchining individual ta’lim trayektoriyasini loyihalashda unga ilmiy-metodik hamrohlik qilish, maslahatchi va tegishli mutahassislar bilan faol o‘zaro ta’sirni vujudga keltirish, kasbiy kompetentligini oshirishga qaratilgan metodik tadbirlar (an’anaviy va masofaviy malaka oshirish kurslari rejasi, metodik tuzilmalarning tadbirlari, harakatdagi o‘quv mashg‘ulotlari, virtual pedagogik uyushmalar, konferensiya, forum, seminar va b.) haqida aniq manzilli ma’lumotlar yetkazish lozim bo‘ladi.

Mazkur holatda jarayonga innovatsion yondashuv sifatida “yo‘l xaritasi” texnologiyasiga to‘xtalish o‘rinlidir. Pedagogning individual ta’lim trayektoriyasini loyihalashtirishda “yo‘l xaritasi” texnologiyasidan (Roadmap, Roadmapping, Technology roadmap) foydalanish ularning malaka oshirish faoliyatini innovatsion rejalashtirish, shaffoflashtirish va natijalarga erishishda shaxsiy tanlovi va mas’uliyatini belgilash imkonini beradi.

Tadqiqotchilar tomonidan mazkur atamaga oid bildirilgan fikrlarga murojaat qilganimizda, uni jarayonni rejalashtirishning eng ilg‘or va natijaga yo‘naltirilgan qurilmalaridan biri sifatida e’tirof etilishiga guvoh bo‘ldik. Jumladan, Yu.Kuzikning ko‘rsatishicha *yo‘l xaritasi* – aniq obyekt, alohida mahsulot, mahsulotlar guruhi, biror-bir texnologiya, o‘zaro bog‘langan texnologiyalar guruhi, biznes, kompaniya, tarmoq, sanoat, hattoki siyosiy, ijtimoiy muvaffaqiyatlar rejasi ssenariysining qadam-baqadam yaqqol taqdim etilishidir [2; 1-b.].

Bir qator tadqiqotchilar (I.N.Pak, Y.G.Doroshenko, L.B.Xegay) esa “o‘quv yo‘l xaritasi” tushunchasini loyihalashgan metodik tizimda o‘qitish sifatini oshirish va individuallashtirishning samarali vositasi sifatida qaraydilar. Ularning fikricha *yo‘l xaritasi* – yechimi umumiy maqsadga erishishga olib boradigan hamda tashabbuslarni kuzatib borishga imkon beradigan indikator hamda vazifalarning tuzilmaviy to‘plamidir. Yo‘l xaritalari loyihalar rivojlanish jarayoni harakatlar rejasining bosqichlari ko‘rinishida tuzishning qulay metodi sifatida namoyon bo‘ladi. Yo‘l xaritalarini tuzish jarayoni loyiha rivojlanishining istiqboldagi maqsadlarini aniqlashtirish va ularni amalga oshirishning yo‘llarini ishlab chiqishga imkon beradi.

Demak, yo‘l xaritasini avval qo‘llanilgan texnologiyalardan foydalanishning yangi yo‘llarini hosil bo‘lishini ta‘minlaydigan, tartiblangan axborotni yig‘ish va jang‘arish orqali uzoq muddatli strategik rejalashtirish vositasi sifatida qarash lozim. Yo‘l xaritasi resurslar, bajaruvchilar va muddatlar bilan bog‘liq barcha tadbirlar qat‘iy ko‘rsatilgan odatiy reja va dasturlardan farqli ravishda rejalashtirilgan tadbirlarni amalga oshirish jarayonida vujudga keladigan yangi g‘oyalar, texnologiyalar, resurslar asosida oxirgi natijaga erishishning variativligini nazarda tutadi. Yo‘l xaritasini tuzish o‘quvchiga rejalashtirilgan o‘quv faoliyatini vizuallashtirish vositasida o‘zining akademik kelajagini ko‘rishga yordam beradi hamda individual ta‘lim trayektoriyasini mas‘uliyat va ishonchli loyihalashga o‘rgatadi [4; 104-105-b.].

TADQIQ VA NATIJA. O‘qituvchining malaka oshirish yo‘l xaritasi va texnologiyasini ta‘riflashda matnda bayon qilingan yondashuvlarni tadqiq qilgan holda quyidagi natijalarga keldik.

Malaka oshirish yo‘l xaritasi – o‘qituvchining aniq maqsadga yo‘naltirilgan, shaxsiy mas‘uliyatiga asoslangan, kasbiy rivojlanishining eng muhim aspektlariga e‘tibor qaratiladigan, malaka oshirish turi, shakli va vositalarini erkin tanlash, ishlab chiqish va amalga oshirish hamda kutilgan natijalarga erishishining manzilli loyihalashgan individual ta‘lim trayektoriyasidir.

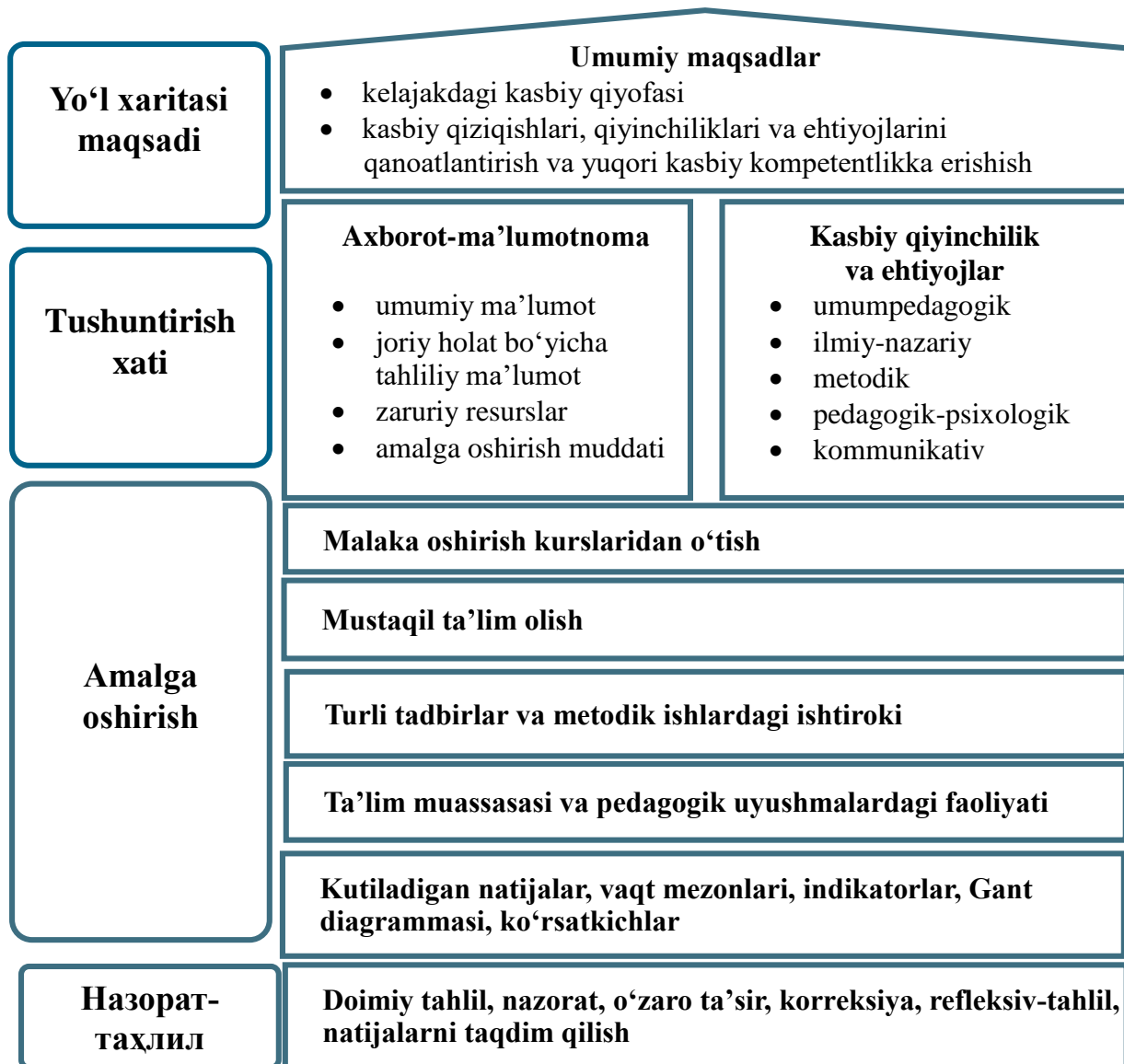
Malaka oshirish yo‘l xaritasi texnologiyasi moslashuvchanlikni nazarda tutib, o‘qituvchining vizual individual ta‘lim trayektoriyasini mavjud va ma‘qul bo‘lgan yo‘llar, shakl, metod, vositalar asosida maslahatchining ilmiy-metodik hamrohligida mustaqil tuzish, kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va chuqurlashtirish hamda loyihalangan individual ta‘lim marshrutini belgilangan muddatlarda amalga oshirishni ifodalaydi.

Malaka oshirish yo‘l xaritasi texnologiyasi malaka oshirishning bevosita va bilvosita shakllarini erkin tanlash, ta‘lim muassasasi va kasbiy uyushmalardagi faoliyati, masofadan o‘qish va axborot resurslaridan foydalanish, turli tadbirlar va metodik ishlardagi ishtiroki, o‘qitishning an‘anaviy va innovatsion metod va usullaridan hamda mustaqil ta‘limdan keng foydalanish va uyg‘unlashtirish mumkinligi kabi afzalliklarga ega.

Malaka oshirish yo‘l xaritasi o‘qituvchi kasbiy rivojlanishiga samarali ilmiy-metodik hamrohlikni amalga oshirish, jarayon ishtirokchilarining o‘zaro ta‘sirini muvaffaqiyatli tashkil qilish, “boshlang‘ich” va “yakuniy” manzil(maqsad va natija)larni belgilashning optimal trayektoriyasini tanlash imkonini beradi. Yo‘l xaritasi o‘qituvchining kasbiy rivojlanishiga doir strategik qaror qabul qilish va amalga oshirishning detallashtirilgan rejasini nazarda tutadi. Yo‘l xaritasini ishlab chiqishda “maqsad – tashxis – rejalashtirish – amalga oshirish - takomillashtirish” shaklidagi tuzilmaviy yondashuv zarur bo‘lib, u quyidagi savollarga javob topish imkonini beradi:

Kasbiy mahoratim (kompetentligim yoki kompetentsizligim) darajasi qay holatda? Pedagogik faoliyatimdan maqsad va vazifalarim nimalardan iborat? Kasbiy kompetentlik darajam qanday bo'lishi kerak? Bu darajaga qanday erishaman? Nima uchun harakat qilishim kerak? Buni qachon va qanday amalga oshiraman?

Malaka oshirish yo'l xaritasi pedagogning rivojlanish vektorini ko'rsatadi va yo'l xaritasi maqsadi, tushuntirish xati, amalga oshirish, nazorat-tahlil kabi tarkibiy qismlardan iborat tuzilmaga ega bo'lishi mumkin (1-rasm).

1-rasm. Pedagogning malaka oshirish yo'l xaritasi tuzilmasi.

Malaka oshirish yo'l xaritasini ishlab chiqishda faoliyatning barcha elementlari nazarda tutiladi: tadbirlarni rejalashtirish va tashkil qilish, maqsad va vazifalarni qo'yish, vujudga kelishi mumkin bo'lgan xatarlar va zaruriy resurslarni baholash, malaka oshirish subyektlarining ishtiroki, tegishli mutaxassislarni jalb qilish, harakatlarni tahlil va nazorat qilish, natijalarni tahlil qilish va refleksiya.

O'qituvchining kasbiy rivojlanishini boshqarishda malaka oshirish yo'l xaritasi texnologiyasidan foydalanish quyidagi natijalarga erishish imkonini beradi:

- malaka oshirish turlari va shakllaridan maqbul foydalanish, jarayonning uzluksizligini ta'minlash hamda pedagogning butun kasbiy faoliyatini qamrab olish;
- pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirish va faoliyatidagi sifat o'zgarishlarining ijobiy dinamikasi;
- pedagogning o'z kasbiy mahoratini oshirishiga ongli munosabati va faoliyati natijalariga shaxsiy mas'uliyati;
- pedagogning kasbiy kompetentligiga bo'lgan ijtimoiy buyurtmaning qanoatlantirilishi;
- malaka oshirish ta'limi mazmunini innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish.

TAVSIYALAR. Shuni ham alohida qayd etish lozimki, barcha rejalashtirish va loyihalashtirish jarayonlariga xos bo'lgan risklardan yo'l xaritasi texnologiyasi ham xoli emas. Shuning uchun rejalashtirishning dastlabki bosqichida istiqbolda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatarlarni ham e'tiborda tutish va ehtimoliy yechimlarni tayyorlash lozim bo'ladi. Mazkur risklar quyidagilardan tarkib topishi mumkin:

- malaka oshirish turlari va shakllaridan parallel foydalanish va natijalarini qayd qilish uchun yetarlicha sharoitlar yaratilmasligi;
- pedagoglarning uzluksiz malaka oshirishga bo'lgan ichki motivasiyasining turg'un emasligi yoki yo'qligi;
- ta'lim sifatini oshirishga intilayotgan pedagoglarni doimiy rag'batlantirish tizimining to'laqonli shakllanmaganligi.

XULOSA. Xulosa qilib aytish mumkinki, malaka oshirish yo'l xaritasi o'qituvchilarning kasbiy qiyinchiliklari va ehtiyojlarini qanoatlantirish, kasbiy va shaxsiy rivojlanish jarayonini boshqarish, turfa xil individual ta'lim trayektoriyalarini me'yorlashtirishning samarali vositasidir. Malaka oshirish yo'l xaritasini muvaffaqiyatli bajarish pedagogning kasbiy rivojlanishi va erishgan natijalarini tashxis qilib borish, korreksion muhit yaratish, reflektiv ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ilmiy-metodik hamrohlikni amalga oshirishga bog'liq.

O'qituvchining malaka oshirish yo'l xaritasini amalga oshirish mexanizmi bo'lib jamg'ariladigan malaka oshirish tizimi xizmat qiladi. Jamg'ariladigan malaka oshirish erishilgan natijalar portfoliosi orqali pedagogning kasbiy rivojlanish va mustaqil ta'lim olish faoliyatini moslashuvchan va insonparvarona boshqarish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Возгова З.В. Деятельностный подход к моделированию региональной системы непрерывного повышения квалификации научно-педагогических работников: дисс... док. пед. наук. – Москва, 2014. – 388 с.
2. Кузык Ю. Что такое дорожная карта // Популярные нанотехнологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://popnano.ru/analit/index.php?task=view&id=1087> (дата обращения 9.09.2015)
3. Кутузов А.В. Сущность индивидуализации образования в современной школе // Учёные записки Забайкальского государственного университета. Серия: педагогические науки. – Чита, 2012. – № 5. – С. 183-190.
4. Пак Н.И., Дорошенко Е.Г., Хегай Л.Б. Учебные дорожные карты как средство личностно ориентированного обучения // Образование и наука. – 2015. – № 8 (127). – С. 97-111.
5. Pedagogika: ensiklopediya. II jild / tuzuvchilar:jamoa. – T.: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2015. – 376 b.
6. Розанов В.В. Сумерки просвещения. – М.: Педагогика, 1990. – 624 с.
7. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiiy asoslari / o‘quv qo‘llanma. – T.: “Fan”, 2006. – 261 b.